

دانشگاه سیستان و بلوچستان

دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی

پایان نامه کارشناسی ارشد در جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی

عنوان:

نقش صنایع کوچک و تبدیلی روستایی در توسعه اقتصادی روستاها (مطالعه موردی: بخش مرکزی ملایر)

استاد راهنما:

دکتر جواد بذرافشان

استاد مشاور:

دکتر سیروس قنبری

تحقیق و نگارش:

کبری کاشی نهنجی

این پایان نامه از حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه سیستان و بلوچستان بهره مند شده است

دی ۱۳۸۸

بسمه تعالی

این پایان نامه با عنوان نقش صنایع روستایی (کوچک و تبدیلی) در توسعه اقتصادی روستا (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان ملایر) قسمتی از برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی توسط دانشجو کبری کاشی نهنجی تحت راهنمایی استاد پایان نامه دکتر جواد بذرافشان تهیه شده است. استفاده از مطالب آن به منظور اهداف آموزشی با ذکر مرجع و اطلاع کتبی به حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه سیستان و بلوچستان مجاز می باشد.

(نام و امضاء دانشجو)
کبری کاشی نهنجی

این پایان نامه ۶ واحد درسی شناخته می شود و در تاریخ ۱۳۸۸/۱۰/۲۰ توسط هیئت داوران بررسی و درجه بسیار خوب به آن تعلق گرفت.

تاریخ

امضاء

نام و نام خانوادگی

دکتر جواد بذرافشان

استاد راهنما:

دکتر سیروس قنبری

استاد مشاور:

دکتر حسین یغوری

داور ۱:

دکتر حبیب الله سالارزهی

داور ۲:

محمد رضا پودینه

نماینده تحصیلات تکمیلی:

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب کبری کاشی نهنجی تأیید می‌کنم که مطالب مندرج در این پایان‌نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این نوشته از آن استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع گردیده است. این پایان‌نامه پیش از این برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه سیستان و بلوچستان می‌باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو: کبری کاشی نهنجی

امضاء

تقدیم به:

پدر، مادر، مادر و مادر مهربانم

که شعله آموختن را در وجودم برافروخته

و

چگونه زیستن را با تمام وجود برایم معنا کردند.

همسر عزیزم (بزرگترین یار و یاورم در طی مراحل تحصیل)

و

طنازترین پرنده ی باغ زندگیمان

(فاطمه)

چکیده:

یکی از مهم ترین مشکلات اقتصادی بخش کشاورزی در گذشته و حال پایین بودن سطح درآمد روستائیان است، که این خود یکی از عوامل عدم توسعه اقتصادی در روستاها و بسیاری از نابسامانی ها نظیر: فقر، بیکاری و نابرابری بین شهر و روستا می باشد.

می توان چنین بیان نمود: صنایع روستایی (کوچک و تبدیلی) یک راهکار بسیار مهم برای ایجاد تعادل و پاسخ به مشکلاتی از جمله فقر، عدم تعادل شهر و روستا، کشاورزی با بازده اندک، مهاجرت، بالا بردن سطح درآمد و کاهش بیکاری می باشد.

هدف تحقیق حاضر با عنوان نقش صنایع کوچک و تبدیلی روستایی در توسعه اقتصادی روستاها (مطالعه موردی: بخش مرکزی ملایر) سعی در شناخت و تجزیه و تحلیل این روابط می باشد. بدین منظور، فرضیه های زیر ارائه گردید:

- ۱- صنایع کوچک و تبدیلی در بالا بردن توان اقتصادی (درآمد و پس انداز) و افزایش بهره وری نیروی کار روستائیان مؤثر می باشند.
- ۲- استقرار صنایع کوچک و تبدیلی در روستاها می تواند از مهاجرت روستائیان به شهرها جلوگیری کند. برای آزمون فرضیات فوق از آزمون T-test (که داده های مورد نیاز از روش کتابخانه ای و میدانی جمع آوری شده بود)، از روش کارکردی برای تجزیه و تحلیل داده ها و از نرم افزارهای SPSS و EXCEL جهت پردازش داده ها بهره گرفته شد، نتایج به دست آمده نشان می دهد که:
 - وجود صنایع کوچک و تبدیلی در روستا باعث بالا رفتن توان اقتصادی روستائیان، افزایش فعالیت زنان، کم شدن اختلاف درآمد شهر و روستا، کاهش فقر و بیکاری و بالا رفتن سطح تولیدات کشاورزی شده است.
 - استقرار صنایع روستایی به طور کلی تأثیر مثبتی در کاهش مهاجرت روستائیان به شهرها نداشته است.

واژگان کلیدی: توسعه، توسعه اقتصادی، صنایع روستایی، صنایع کوچک، صنایع تبدیلی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات تحقیق
۲	۱-۱- تعریف مسأله و بیان سؤالهای اصلی تحقیق.....
۳	۲-۱- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق.....
۴	۳-۱- فرضیه ها.....
۴	۴-۱- اهداف تحقیق.....
۵	۵-۱- ادبیات و پیشینه تحقیق.....
۷	فصل دوم: تعریف اصطلاحات و چارچوب نظری تحقیق.....
۸	۱-۲- توسعه.....
۹	۲-۲- توسعه اقتصادی.....
۱۰	۳-۲- توسعه روستایی.....
۱۲	۴-۲- مهاجرت.....
۱۳	۵-۲- صنایع روستایی.....
۱۴	۶-۲- صنایع تبدیلی.....
۱۴	۷-۲- صنایع کوچک.....
۱۵	۸-۲- تعریف صنایع کوچک در ایران.....
۱۶	۹-۲- صنایع روستایی و نقش آن در توسعه روستایی.....
۱۷	۱۰-۲- اهمیت صنایع کوچک.....
۱۷	۱۱-۲- اهداف تأسیس صنایع کوچک روستایی.....
۲۰	۱۲-۲- ویژگی های صنایع کوچک در کشورهای در حال توسعه.....

۲۱	۲-۱۳- ویژگی های صنایع کوچک در ایران.....
۲۲	۲-۱۴- تفاوت و مقایسه گروه های صنعتی از نظر ماهیت و ساختار تولید در ایران.....
۲۴	۲-۱۵- طبقه بندی صنایع کوچک روستایی.....
۲۷	۲-۱۶- بازخورد صنعتی شدن روستاها از دیدگاه صاحب نظران خارجی.....
۲۹	۲-۱۷- بازخورد صنعتی شدن روستاها از دیدگاه صاحب نظران داخلی.....
۳۰	۲-۱۸- مزایای استقرار صنعت در روستاها.....
۳۲	۲-۱۹- محدودیت ها و نقاط ضعف و آسیب پذیری صنایع کوچک در ایران.....
۳۳	۲-۲۰- نظریات.....
۳۳	۲-۲۰-۱- نظریه رخنه به پایین صنعتی یا منطق لوییس.....
۳۴	۲-۲۰-۲- نظریه پیوند سیدمن و دارکو.....
۳۵	۲-۲۰-۳- نظریه دوگانگی منطقه ای.....
۳۶	فصل سوم: روش شناسی تحقیق.....
۳۷	۳-۱- مقدمه.....
۳۷	۳-۲- توصیف آزمودنی ها.....
۳۷	۳-۲-۱- جامعه آماری.....
۳۷	۳-۲-۲- نمونه آماری.....
۳۷	۳-۲-۳- حجم نمونه و روش تعیین آن.....
۳۷	۳-۳- روش جمع آوری اطلاعات.....
۳۸	۳-۴- ابزار گردآوری اطلاعات.....
۳۸	۳-۵- متغیرهای تحقیق.....
۳۹	۳-۶- تعاریف متغیر.....
۳۹	۳-۶-۱- متغیر مستقل.....
۳۹	۳-۶-۲- متغیر وابسته.....
۳۹	۳-۷- تحلیل اعتبار پرسش نامه.....

۴۰۳-۸- ضریب همبستگی پیرسون.....
۴۰۳-۹- رابطه بین متغیرهای اقتصادی- اجتماعی با مولفه های ۱۶ گانه.....
۴۱ فصل چهارم: محیط شناسی
۴۲ ۴-۱- وضعیت جغرافیایی استان
۴۴ ۴-۲- جمعیت و نیروی انسانی و اشتغال
۴۴ ۴-۲-۱- بررسی تحولات جمعیت در استان.....
۴۴ ۴-۲-۲- توزیع جمعیت در سطح استان.....
۴۴ ۴-۲-۳- اشتغال و بیکاری
۴۶ ۴-۳- ویژگی های طبیعی و جغرافیایی شهرستان ملایر
۴۷ ۴-۴- منابع آب
۴۷ ۴-۵- جنگل و مرتع
۴۷ ۴-۶- جمعیت، نیروی انسانی و اشتغال.....
۵۱ ۴-۷- ویژگی های اقتصادی شهرستان ملایر
۵۱ ۴-۷-۱- زراعت و باغداری.....
۵۲ ۴-۷-۲- دام و طیور
۵۲ ۴-۷-۳- صنعت.....
۵۳ ۴-۸- ویژگی های جمعیتی روستاهای نمونه طی چهار دهه آماری.....
۵۳ ۴-۹- ویژگی های سیاسی- اقتصادی و اجتماعی بخش مرکزی شهرستان ملایر.....
۵۴ ۴-۹-۱- دهستان موزاران.....
۵۴ ۴-۹-۲- دهستان حرم رود علیا.....
۵۵ ۴-۹-۳- دهستان کوه سرده
۵۵ ۴-۱۰- ارکان اقتصادی - اجتماعی روستاهای نمونه بخش مرکزی ملایر.....
۵۵ ۴-۱۰-۱- روستاهای دارای کارگاه های تصفیه و بسته بندی کشمش.....
۵۵ ۴-۱۰-۱-۱- روستای جوراب (گوراب).....
۵۵ ۴-۱۰-۱-۲- روستای داویجان.....

۵۶ ۴-۱۰-۱-۳- روستای مرویل
۵۶ ۴-۱۰-۱-۴- روستای ازناو
۵۶ ۴-۱۰-۱-۵- روستای حرم آباد
۵۷ ۴-۱۰-۲- روستاهای دارای کارگاه های پنیر پاستوریزه و خوراک دام
۵۷ ۴-۱۰-۲-۱- روستای حاجی آباد
۵۷ ۴-۱۰-۲-۲- روستای توچغاز
۵۷ ۴-۱۰-۲-۳- روستای شوشاب
۵۹ ۴-۱۱- تصفیه و بسته بندی کشمش
۵۹ ۴-۱۲- مراحل کار واحدهای تصفیه و بسته بندی کشمش
۶۱ فصل پنجم: تحلیل یافته های پژوهش
۶۲ ۵-۱- مقدمه
۶۳ ۵-۲- مشخصات پاسخ گویان
۶۳ ۵-۲-۱- جنس
۶۳ ۵-۲-۲- سن
۶۴ ۵-۲-۳- وضعیت تأهل
۶۵ ۵-۲-۴- وضعیت اشتغال
۶۶ ۵-۲-۵- نوع شغل
۶۷ ۵-۲-۶- وضعیت تحصیلی
۶۸ ۵-۲-۷- مدت اقامت
۶۹ ۵-۲-۸- ابعاد خانوار
۷۰ ۵-۲-۹- درآمد ماهانه
 ۵-۳- نتایج تجزیه و تحلیل نقش صنایع روستایی (کوچک و تبدیلی) در توسعه اقتصادی
۷۱ روستاها (مورد مطالعه بخش مرکزی شهرستان ملایر)
 ۵-۳-۱- صنایع کوچک و تبدیلی در بالا بردن توان اقتصادی (درآمد و پس انداز)
۷۱ روستائیان مؤثرند

۵-۳-۲	استقرار صنایع کوچک و تبدیلی در روستاها می تواند از مهاجرت روستائیان به
۷۸	شهرها جلوگیری کند.....
۵-۳-۳	امتیاز هر یک از مؤلفه های شانزده گانه.....
۸۴	
۵-۴	ضریب همبستگی پیرسون.....
۸۷	
۵-۵	رابطه بین متغیرهای اقتصادی- اجتماعی با مؤلفه های شانزده گانه.....
۸۹	
۹۲	فصل ششم: جمع بندی و آزمون فرضیات.....
۹۳	۶-۱ درآمد.....
۹۴	۶-۲ جمع بندی.....
۹۴	۶-۳ آزمون T- TEST.....
۹۴	۶-۳-۱ تجزیه و تحلیل فرضیه اول: صنایع کوچک و تبدیلی در بالا بردن توان اقتصادی (درآمد و پس انداز) روستائیان مؤثرند از طریق آزمون T.....
۹۴	۶-۳-۲ تجزیه و تحلیل فرضیه دوم (استقرار صنایع کوچک و تبدیلی در روستاها می تواند از مهاجرت روستائیان به شهرها جلوگیری کند) از طریق آزمون T.....
۹۶	۶-۴-۱ ضریب همبستگی.....
۹۹	۶-۴-۱-۱ ضریب همبستگی پیرسن برای فرضیه های اول و دوم.....
۹۹	۶-۴-۲ همبستگی بین متغیرهای اجتماعی و اقتصادی (اطلاعات شخصی پاسخ دهندگان) با سنجه های شانزده گانه.....
۹۹	۶-۵-۱ آزمون فرضیات.....
۱۰۰	۶-۵-۱ فرضیه اول: صنایع کوچک و تبدیلی در بالا بردن توان اقتصادی (درآمد و پس انداز) روستائیان مؤثرند.....
۱۰۰	۶-۵-۲ فرضیه دوم: استقرار صنایع کوچک و تبدیلی در روستاها می تواند از مهاجرت روستائیان به شهرها جلوگیری کند.....
۱۰۱	۶-۶ مشکلات تحقیق.....
۱۰۲	۶-۷ نتیجه گیری.....
۱۰۳	منابع.....
۱۰۴	

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان جدول
۲۲	جدول ۱-۲ مقایسه گروه های صنعتی در کشور از نظر ماهیت تولید.....
۲۳	جدول ۲-۲ مقایسه ساختار تولید و ویژگی های صنایع کوچک و بزرگ.....
۲۶	جدول ۳-۲ طبقه بندی تولید بر اساس نظام سازماندهی.....
۳۸	جدول ۱-۳ متغیرهای تحقیق.....
۳۹	جدول ۲-۳ نتایج آزمون آلفای کرونباخ.....
۴۰	جدول ۳-۳ نمودار ۵ گزینه ای لیکرت.....
	جدول ۱-۴ تعداد شهرها، بخش ها و دهستان های استان و کشور طبق تقسیمات کشوری
۴۲ سال ۱۳۸۵
۴۴	جدول ۲-۴ تحولات جمعیتی در استان همدان طی سال های ۱۳۶۵-۱۳۸۵.....
۴۵	جدول ۳-۴ جمعیت فعال در استان و کشور به تفکیک شهری و روستایی - نفر(۱۳۸۵).....
۴۵	جدول ۴-۴ سهم اشتغال در بخش های عمده فعالیت اقتصادی.....
	جدول ۴-۵ اطلاعات مربوط به مناطق روستایی شهرستان ملایر به تفکیک بخش و دهستان:
۴۸ ۱۳۸۵
۴۸	جدول ۶-۴ جمعیت و خانوار بخش مرکزی ملایر به تفکیک شهری و روستایی: ۱۳۸۵.....
۴۹	جدول ۷-۴ جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر شهرستان بر حسب وضع فعالیت: آبان ۱۳۸۵.....
۵۲	جدول ۸-۴ صنعت شهرستان ملایر در سال ۱۳۸۴.....
۵۳	جدول ۹-۴ تحولات جمعیتی روستاهای نمونه طی سال های ۵۵ تا ۸۵.....
	جدول ۴-۱۰ تعداد واحدهای تولیدی و شاغلین در این بخش ها به همراه نوع محصول به
۵۸	تفکیک آبادی.....
۶۳	جدول ۵-۱ وضعیت جنسی پاسخ دهندگان.....

۶۴	جدول ۲-۵ وضعیت سنی پاسخ دهندگان.....
۶۴	جدول ۳-۵ وضعیت تأهل پاسخ دهندگان.....
۶۵	جدول ۴-۵ وضعیت اشتغال پاسخ دهندگان.....
۶۶	جدول ۵-۵ نوع شغل پاسخ دهندگان.....
۶۷	جدول ۵-۶ وضعیت تحصیلی پاسخ دهندگان.....
۶۸	جدول ۵-۷ مدت اقامت پاسخ دهندگان.....
۶۹	جدول ۵-۸ ابعاد خانوار پاسخ دهندگان.....
۷۰	جدول ۵-۹ درآمد ماهانه پاسخ دهندگان.....
۷۲	جدول ۵-۱۰ امتیاز پرسش ها در فرضیه اول با استفاده از آزمون T.....
۷۳	جدول ۵-۱۱ امتیاز پرسش اول فرضیه اول از طریق آزمون T.....
۷۴	جدول ۵-۱۲ امتیاز پرسش دوم فرضیه اول از طریق آزمون T.....
۷۴	جدول ۵-۱۳ امتیاز پرسش سوم فرضیه اول از طریق آزمون T.....
۷۵	جدول ۵-۱۴ امتیاز پرسش چهارم فرضیه اول از طریق آزمون T.....
۷۵	جدول ۵-۱۵ امتیاز پرسش پنجم فرضیه اول از طریق آزمون T.....
۷۶	جدول ۵-۱۶ امتیاز پرسش پنجم فرضیه اول از طریق آزمون T.....
۷۶	جدول ۵-۱۷ امتیاز پرسش هفتم فرضیه اول از طریق آزمون T.....
۷۷	جدول ۵-۱۸ امتیاز پرسش هشتم فرضیه اول از طریق آزمون T.....
۷۷	جدول ۵-۱۹ امتیاز کلی فرضیه اول از طریق آزمون T.....
۷۹	جدول ۵-۲۰ امتیاز پرسش های فرضیه دوم از طریق آزمون T.....
۸۰	جدول ۵-۲۱ امتیاز پرسش اول فرضیه دوم از طریق آزمون T.....
۷۰	جدول ۵-۲۲ امتیاز پرسش دوم فرضیه دوم از طریق آزمون T.....
۸۱	جدول ۵-۲۳ امتیاز پرسش سوم فرضیه دوم از طریق آزمون T.....
۸۱	جدول ۵-۲۴ امتیاز پرسش چهارم فرضیه دوم از طریق آزمون T.....
۸۲	جدول ۵-۲۵ امتیاز پرسش پنجم فرضیه دوم از طریق آزمون T.....
۸۲	جدول ۵-۲۶ امتیاز پرسش ششم فرضیه دوم از طریق آزمون T.....

۸۳	جدول ۵-۲۷ امتیاز پرسش هفتم فرضیه دوم از طریق آزمون T
۸۳	جدول ۵-۲۸ امتیاز پرسش هشتم فرضیه دوم از طریق آزمون T
۸۴	جدول ۵-۲۹ امتیاز کلی فرضیه دوم از طریق آزمون T
۸۴	جدول ۵-۳۰ میانگین حاصل از آزمون T
	جدول ۵-۳۱ مؤلفه های تشکیل دهنده هر فرضیه بر اساس امتیاز کسب شده از طریق آزمون
۸۵	T
۸۶	جدول ۵-۳۲ میانگین امتیاز هریک از فرضیه ها
۸۷	جدول ۵-۳۳ محاسبه ضریب همبستگی فرضیه اول
۸۸	جدول ۵-۳۴ محاسبه ضریب همبستگی فرضیه دوم
	جدول ۵-۳۵ رابطه بین متغیرهای اقتصادی- اجتماعی (مشخصات پاسخ گوینان) با سنجه های
۸۹	شانزده گانه
۹۰	جدول ۵-۳۶ رابطه معنی داری عوامل شانزده گانه با متغیرهای اقتصادی- اجتماعی
۹۵	جدول ۶-۱ امتیاز پرسش ها در فرضیه اول با استفاده از آزمون T
۹۶	جدول ۶-۲ امتیاز کل فرضیه اول از طریق آزمون T
۹۷	جدول ۶-۳ امتیاز پرسش های فرضیه دوم از طریق آزمون T
۹۸	جدول ۶-۴ امتیازات پرسش های فرضیه دوم از طریق آزمون T
۱۰۱	جدول ۶-۵ آزمون چارچوب نظری در بخش مرکزی ملایر

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان شکل
۱۸	شکل ۲-۱ اهداف تأسیس صنایع کوچک روستایی.....
۴۳	شکل ۴-۱ نقشه ایران و جهان.....
۴۶	شکل ۴-۲ سهم اشتغال در بخش های عمده فعالیت اقتصادی استان همدان.....
۴۹	شکل ۴-۳ جمعیت بخش مرکزی ملایر به تفکیک شهری و روستایی.....
۵۰	شکل ۴-۴ نقشه شهرستان ملایر و بخش مرکزی ملایر.....
۵۱	شکل ۴-۵ مقدار تولید محصولات سالانه بهره برداری های کشاورزی در شهرستان ملایر.....
۵۹	شکل ۴-۶ تعداد واحدهای تولیدی در هر دهستان.....
۶۳	شکل ۵-۱ وضعیت جنسی پاسخگویان.....
۶۴	شکل ۵-۲ وضعیت سنی پاسخگویان.....
۶۵	شکل ۵-۳ وضعیت تأهل پاسخ دهندگان.....
۶۶	شکل ۵-۴ وضعیت اشتغال پاسخ دهندگان.....
۶۷	شکل ۵-۵ وضعیت شغلی پاسخ دهندگان.....
۶۸	شکل ۵-۶ وضعیت تحصیل پاسخ دهندگان.....
۶۹	شکل ۵-۷ مدت اقامت پاسخ دهندگان.....
۷۰	شکل ۵-۸ ابعاد خانوار پاسخ دهندگان.....
۷۱	شکل ۵-۹ درآمد ماهیانه پاسخ گویان.....
۸۶	شکل ۵-۱۰ امتیاز مؤلفه های شانزده گانه.....
۸۷	شکل - امتیاز هریک از فرضیه ها از طریق آزمون T.....

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- تعریف مسأله و بیان سؤالهای اصلی تحقیق:

توسعه صنعتی در اکثر کشورها به ویژه طی نیم قرن اخیر، روابط اقتصادی و اجتماعی جوامع بشری را دگرگون ساخته و شاخص های توسعه صنعتی را در اغلب مناطق جهان به طور قابل توجهی ارتقاء داده است. اما کانون تحولات صنعتی در مناطق شهری بوده و مناطق روستایی به ویژه در کشورهای در حال توسعه از این تحول دور مانده اند. (رحیمی، ۱۳۸۳: ۱)

در ایران نیز مناطق روستایی در دهه های گذشته از نظر بنیان های اقتصادی از آسیب پذیری زیادی برخوردار بوده اند. بر اساس الگوی نظریه رشد این گونه تصور می شد که با رشد صنعتی در شهر های بزرگ کشور، مناطق روستایی نیز توسعه یابند؛ اما افزایش بیکاری، تشدید فقر و ایجاد شکاف درآمدی بین مناطق شهری و روستایی بیانگر این واقعیت است که، بدون تدبیر و تنها از طریق مکانیزم بازار نمی توان به نشت و پیشرفت توسعه به سوی مناطق روستایی امید بست. یکی از راه های کاهش فشار و افزایش زمینه های بیکاری و درآمد در مناطق روستایی، فعالیت هایست که به محیط و شرایط محیطی کمتر وابسته است. کشاورزی در مناطق روستایی کشور به صورت سنتی بوده و تا حدود زیادی به شرایط محیطی و آب و هوایی بستگی دارد. در هر دوره ای که شرایط اقلیمی مناسب تر بوده، وضعیت تولید محصولات کشاورزی بهتر و در نتیجه درآمد روستائیان افزایش، و برعکس در دوره های خشکسالی و کم آبی، میزان محصول و درآمد روستائیان به شدت کاهش یافته است. (یاسوری، ۱۳۸۶: ۱۸۷)

بنابراین پائین بودن درآمد روستائیان دلیل بسیاری از نا بسامانی ها من جمله فقر، بیکاری، نابرابری و ... می باشد؛ که این امر باعث سرازیر شدن خیل عظیمی از جمعیت روستایی به شهرها می شود (پورمند، ۱۳۷۹: ۴۰) در چنین شرایطی، جستجوی فعالیت هایی که به شرایط اقلیمی وابستگی کمتری داشته باشد، از مهم ترین اقدامات در راستای تقویت اقتصاد روستایی کشور تلقی می شود. یکی از مهم ترین فعالیت ها در این زمینه، استقرار صنایع روستایی در روستاها می باشد.

در بین صنایع روستایی، صنایع کوچک و صنایع تبدیلی از مزیت بالاتری برخوردارند، که، مزیت صنایع کوچک در برابر صنایع بزرگ، وجود اثر حمل و نقل، اثر اندازه بازار، اثر تنظیم، موثر بودن انتخاب و اثر کنترل، این صنایع را در تولید اکثر کالاها به انتخاب نخست تبدیل کرده است. (یونیدو، ۲۰۰۳: ۴۵)

همچنین صنایع کوچک بر اساس ویژگی عمده خود و صنایع تبدیلی کشاورزی در مزیت پیوند با منابع محیطی اکولوژیک کشاورزی از بالاترین مزیت‌های استقرار در نواحی روستایی برخوردارند، که صنایع تبدیلی کشاورزی، با طولانی کردن تولید کشاورزی، ضریب ارزش افزوده درآمد و اشتغال را افزایش داده و در بهره‌گیری از همان منابع محیطی محدود، اقتصاد روستایی را از حالت بسته خارج می‌کند و بالتبع جمعیت بیشتری از جامعه روستایی از توسعه اقتصادی بهره‌مند می‌گردند.

به طور کلی می‌توان چنین بیان کرد که، صنایع کوچک و تبدیلی یک راهکار و راه حل بسیار مهمی برای ایجاد تعادل و پاسخ به چالش‌هایی، نظیر: فقر و پایین بودن درآمد، عدم تعادل بین شهر و روستا، کشاورزی با بازده پایین، مهاجرت، امنیت غذایی، عرضه نیروی کار و ... می‌باشد. برای اینکه نخست سرمایه‌گذاری در صنایع کوچک و تبدیلی، باعث ایجاد تعادل بین جوامع شهری و روستایی می‌شود و اصولاً "به زندگی روستایی یک وجهه چند بعدی می‌دهد، و زندگی روستایی این توان را می‌یابد که به نیازهای متنوع روستاییان پاسخ دهد. دوم، صنایع کوچک و روستایی بستری برای ایجاد اشتغال در روستاها می‌باشد.

سوالات تحقیق

سوال‌های مورد نظر در پژوهش حاضر عبارتند از:

آیا ایجاد صنایع روستایی می‌تواند توان اقتصادی روستاییان را بالا ببرد؟

آیا صنایع کوچک در روستاها توان بهره‌وری نیروی کار را بالا می‌برد؟

آیا استقرار صنایع کوچک و تبدیلی در روستاها از مهاجرت روستاییان جلوگیری می‌کند؟

آیا استقرار صنایع روستایی در جذب جمعیت از روستاها و شهرهای دیگر مؤثر است؟

۱-۲- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق:

جمعیت کشورهای در حال توسعه به سرعت افزایش می‌یابد، اما ایجاد فرصت‌های جدید، همگام با افزایش رشد جمعیت نیست. بدین ترتیب بیکاری بعنوان یک معضل اجتماعی پدیده‌ای ملموس در کشورهای جهان سوم به شمار می‌آید که نتیجه مستقیم و غیر مستقیم آن مهاجرت از روستاها به شهر و شهرک‌ها بوده که نتیجه آن نیز بروز مشکلات عدیده در شهرها می‌باشد. به همین منظور می‌توان در یک برنامه توسعه یکپارچه و جامع روستایی در پی آن باشیم که با تکیه بر قابلیت‌های موجود، نواحی روستایی را از درون فعال و پویا ساخت.

۱-۳- فرضیه ها:

۱) صنایع کوچک و تبدیلی در بالا بردن توان اقتصادی (درآمد و پس انداز) و افزایش بهره‌وری نیروی کار روستاییان مؤثر می‌باشند.

۲) استقرار صنایع کوچک و تبدیلی در روستاها می‌تواند از مهاجرت روستاییان به شهرها جلوگیری کند.

۱-۴- اهداف تحقیق:

تا قبل از دهه ۱۹۵۰ به صنایع روستایی توجه چندانی نمی‌شد، اما در دهه ۵۰ بسیاری از کشورهای در حال توسعه برای مقابله با بیکاری و فقر، برنامه ریزی وسیعی را در جهت گسترش این صنایع به عمل آوردند. در این خصوص کشورهایی نظیر چین، هندوستان، کره جنوبی، اندونزی نسبت به سایرین اهمیت و اولویت بیشتری را برای صنایع روستایی و کوچک قائل شدند. (طاهرخانی، ۱۳۷۹: ۱) کشور ما نیز پس از پیروزی انقلاب اسلامی و طی دو دهه اخیر (دهه های ۷۰ و ۸۰ هجری شمسی) مقوله صنایع روستایی و کوچک را بیش از گذشته مورد توجه قرار داده است.

مسلماً با بهره‌گیری هر چه بیشتر و عقلایی از زمین که منجر به رفاه می‌گردد، می‌توان به کسب درآمد بیشتر توسط روستاییان نیز امیدوار بود، ولی این در یک ناحیه روستایی کافی نیست، زیرا در کنار آن باید به صنایع روستایی نیز به عنوان یک پارامتر کمکی نظر داشت.

اهداف تحقیق به دو دسته تقسیم می‌شوند:

الف) اهداف اصلی:

۱. جلب مشارکت مردم در سرمایه‌گذاری برای ایجاد توسعه صنایع روستایی؛

۲. بهبود کیفیت زندگی روستاییان و افزایش درآمد روستاییان؛

۳- ایجاد توازن بین درآمد خانوار شهری و روستایی و در پی آن عدم مهاجرت روستاییان؛

ب) اهداف فرعی:

۱- ارتقاء دانش فنی و مهارت روستاییان و افزایش بهره‌وری نیروی کار روستایی؛

۲- ایجاد فضای مناسب جهت رشد ابتکارات، خلاقیت‌ها و شکوفایی استعدادهای روستاییان کشور؛

۳- پشتیبانی از فعالیتهای بخش کشاورزی.

۱-۵- ادبیات و پیشینه تحقیق:

زولتان. جی اکس در سال ۱۹۸۴ نظریات خود را در خصوص نقش صنایع کوچک در اقتصاد مدرن در مقاله‌ای با عنوان صنایع کوچک و رشد اقتصادی مطرح کرد. هدف این مقاله تبیین نقش معمارگونه‌ی صنایع کوچک در اقتصاد مدرن - یعنی کار آفرینی، نوآوری، پویایی صنعت، اشتغال و ایجاد ارتباط بین دید بلند مدت و کوتاه مدت است. (Brock and Evans, 1984)

شیبانی در سال ۱۳۷۷، در رساله کارشناسی ارشد خود تحت عنوان ((استقرار صنایع کوچک در توسعه اقتصادی و انتظام فضایی نواحی روستایی - بخش جواد آباد شهرستان ورامین)) نتیجه می‌گیرد:

۱- در میان انواع صنایع تبدیلی دامی بر مبنای امکان‌سنجی توسعه اقتصادی و صنایع بزرگ تبدیلی معدنی- شیمیایی بر مبنای شرایط ویژه استقرار از نظر زیست محیطی اولویت بیشتری در توسعه صنعتی منطقه برخوردار می‌باشند.

۲- با استقرار صنایع کوچک امکان‌سنجی شده و سایر صنایع دیگر قابل استقرار در ناحیه صنعتی کارکردهای اقتصادی منطقه در ایجاد زمینه‌های اشتغال برای جمعیت‌های بیکار دائم جوان رو به رشد پنهان و فصلی و همچنین افزایش درآمد افزایش می‌یابد.

۳- با افزایش درآمد و ارزش افزوده ناشی از صنایع کوچک بالاخص صنایع تبدیلی وابسته به منابع اکولوژیک اقتصادی کشاورزی امکان مالی زارعان و دامداران در حداکثر بهره‌وری از منابع تولیدشان افزایش می‌یابد جایگاه صنایع کوچک در بهره‌وری‌های اقتصادی روستا (حوزه ریوند-مهر سبزوار) عنوان پایان‌نامه ای از علی اکبر عنابستانی است به این نتیجه می‌رسد که برای بالا بردن سطح اشتغال و درآمد، تعدادی از واحدهای تولیدی- صنعتی مثل کشتارگاه صنعتی طیور و فراورده‌های لبنی و تعدادی از شاخه‌های صنایع دستی در روستاهای مورد مطالعه بنا بر مطالعات و وجود امکانات و زیر ساخت‌های مناسب توجیه شده که راه رسیدن به این اهداف را تسهیل می‌نماید (عنابستانی، ۱۳۷۵).

در سال ۱۳۷۶ مقاله ای به عنوان (صنایع روستایی، تحولات و توسعه) توسط علی خزاعی قوژدی به رشته تحریر درآمد و نتیجه می‌گیرد، برای گسترش این صنایع به منظور ایجاد اشتغال در روستاها، کاهش مهاجرت و افزایش سطح درآمد خانوارهای روستایی ضروری است که سه مانع اصلی یعنی؛ کمبود سرمایه، عقب ماندگی تکنولوژیکی و محدودیت بازار فروش از طریق افزایش سهم تسهیلات بانکی، ایجاد بخش تحقیقات فنی و گسترش شکل‌های کارگاهی از طریق تعاونی و اتحادیه، برطرف شود.